

TESAM Akademi Dergisi

Journal of TESAM Academy

ISSN 2148-2462 / E-ISSN 2458-9217

Çok Boyutlu Yoksulluk Yaklaşımı ve Beş Ülke Örneği

*A Multidimensional Approach to Poverty
and the case of Five Countries*

Öz

Yoksulluk, yaşamı idame ettirecek temel gereksinimlerden yoksun olma durumudur. Yoksulluk tüm evreni ilgilendiren önemli bir sorundur. Bu nedenle, dünyadaki birçok ülke bu sorunla mücadele etmek için çeşitli politikalar uygulamaktadır. Çalışma, Çok Boyutlu Yoksulluk Yaklaşımının uygulanmasını beş ülke örneği üzerinde incelemektedir. Çalışmanın yöntemi, betimleyici araştırma yönteminin hem nicel hem de nitel gözlemlerinden yararlanmaktadır. Çalışma çok boyutlu yoksulluk yaklaşımını beş ülke örneği üzerinden betimlemektedir. Çalışmayı oluşturan sorular, Dünya Bankası ve Avrupa Birliğinde uygulamakta olan yoksulluk yaklaşımları nelerdir? Çok boyutlu yoksulluk yaklaşımı nedir? Malezya, Hindistan, Amerika, Brezilya ve Polonya ülkelerindeki yoksulluğun boyutu ve çok boyutlu yoksulluk yaklaşımının uygulanması nasıldır? Bu çalışmanın amacı, tesadüfi örneklem yöntemi ile seçilen bu beş ülkede uygulanmakta olan çok boyutlu yoksulluk yaklaşımının ele alınış biçimini ve yoksulluk oranları üzerindeki etkisini ortaya koymaktır. Yoksullukla etkili mücadele edebilmek ve yoksulluğu ortadan kaldırmak için çok boyutlu yoksulluk yaklaşımını geliştirmek ve ülkeye özgü model oluşturmak gerekmektedir.

Anahtar Kelimeler: Kamu Yönetimi, Yoksulluk, Dünya Bankası, Avrupa Birliği, Çok Boyutlu Yoksulluk.

Abstract

Poverty is the state of being deprived of essentials for a certain standard of living. Poverty is an important issue that awaits the entire universe. Therefore, many countries implement various policies to combat this problem. The study examines the effects of the multidimensional poverty approach on five countries. This paper aims to provide an overview of

Tülay BATUR

Dr.
Bağımsız Araştırmacı, Siyaset Bilimi
ve Kamu Yönetimi.
baturtulay@gmail.com
ORCID : 0000-0003-1700-6663

Cilt / Issue: 11(1) 401-421
Geliş Tarihi: 19.09.2022
Kabul Tarihi: 14.09.2023

Atıf: Batur, T. (2024). Çok Boyutlu Yoksulluk Yaklaşımı ve Beş Ülke Örneği. *Tesam Akademi Dergisi*, 11(1), 401-421. <http://dx.doi.org/10.30626/tesamakademi.1177393>.

using and assessing qualitative and quantitative research methods. The study describes the multidimensional assurance approach through five country examples. Europe Questions constituting the study, Is there an evidence-based nutrition approach in the World Bank and the Union? What is the multidimensional poverty approach? How to apply the privacy dimension and multidimensional poverty coating in Malaysia, India, America, Brazil, and Poland? The purpose of this study is to reveal the threshold rates' variables and the multidimensional bedding approach used in these five countries. It is necessary to develop a multidimensional basic approach and create a country-specific model in order to combat poverty and eliminate propertylessness effectively.

Keywords: Public Administration, Poverty, World Bank, European Union, Multidimensional Poverty.

Extended Abstract

Poverty is a state or condition in which a person lacks the financial resources, necessities of life, food, clean water, shelter, clothing, and essentials for a minimum standard of living. While many political actors are successful in the fight against poverty, the most important political actors are the policies implemented by the World Bank and the European Union. The problem of poverty is not only a problem in underdeveloped countries but has become one of the biggest problems in developed countries. Poverty is not just a financial problem; it is also a multidimensional problem like education and health. Many different criteria are used to measure poverty according to the development index of the countries. Poverty is both a quantitative and a qualitative problem. There are many different approaches to the point of anti-poverty policies. In the first part of the study, the policies of the World Bank and the European Union, which are effective actors in the fight against poverty, are discussed. In the second part of the study, Malaysia, India, America, Brazil, and Poland were selected to set an example with different poverty dimensions and distinct poverty alleviation policies. Over time, the World Bank has adopted an income-based understanding of human poverty. Although the World Bank aimed to eliminate poverty, it was not successful in this regard. The study examines the World Bank's efforts to combat poverty over the years. According to the World Bank, to combat poverty, it is necessary to develop employment opportunities, increase financial support, develop the private sector, and continue the micro-credit program. The study examines the efforts of the European Union to combat poverty over the years. According to the European Union, social assistance is vital to fighting poverty. The types

and durations of the social assistance applied vary. What strategies do the World Bank and the European Union implement to fight against poverty? What are the anti-poverty policies of Malaysia, India, America, Brazil, and Poland? The study aims to answer the questions that make up the study and develop methods of combating poverty to provide better solutions. In this article, the policies implemented by countries such as Malaysia, India, America, Brazil, and Poland in the fight against poverty will be analyzed. Distinct geographical structures, political structures, population structures, economic structures, and education levels of countries are closely related to poverty. The most important reason for choosing these countries as examples is that they have adopted different strategies in the fight against poverty and set an example in terms of economic development. This paper concludes that Malaysia has been effective in its anti-poverty policies compared to many other countries. The programs to combat poverty, which are implemented in different ways at the regional and local levels in America, cause regional differences to occur and be less successful. Brazil is a country that cannot cope with the problem of poverty and has high income inequality. Contrary to European countries, Poland is insufficient in its policies to combat poverty. India is among the countries that cannot find a solution to the problem of poverty. The anti-poverty policies in India cannot reach the poor. This paper found that, although countries differ, poverty remains a common problem. The most significant way to solve the problem of poverty is to eliminate the factors that cause it. It is necessary to fight against poverty to a great extent by struggling against unemployment, unregistered employment, population growth, imbalance in income distribution, migrations, economic crises, lack of social security, anti-effects of the international economy, war, terrorism, civil war, and epidemics. While fighting against poverty, it is important to increase cash transfers, meet fundamental minimum needs, eliminate income inequalities, develop anti-poverty services, and facilitate everyone's access to these services. Social assistance for poor and needy individuals is a requirement of human rights, and it is a significant tool in the fight against poverty. Issues in social aid practices should be resolved with a properly functioning aid control mechanism. Social assistance is a temporary solution to the poverty problem, and it can be turned into permanent solution by improving job and employment opportunities. There will be a social assistance recipient for every period. The important thing is to reduce the number of these social assistance recipients and not have them consist of the same individuals. The study concluded that although the World Bank and the European Union are significant

actors in the fight against poverty and play an important role, the policies and programs they carry out could not reveal the expected success. As can be seen in the examples of the five countries included in the study, countries implement different anti-poverty policies according to their economic structure. While Malaysia was partially more successful in its anti-poverty policies, America, Brazil, Poland, and India could not put forward their anti-poverty policies at the desired level.

Giriş

İnsanoğlu hayatta kalmak için gerekli yaşam mücadelesini vermektedir. Yaşam mücadelesinin önündeki en büyük engellerden biri yoksulluk sorunudur. İnsanlık tarihi başladığından beri yoksulluk sorunu var olmuş olmaya da devam etmektedir. Yoksulluk sorununu azaltacak ya da ortadan kaldıracak bir çok yaklaşım benimsenmiştir. Bu yaklaşımların en kapsamlısı olan çok boyutlu yoksulluk, insanların yaşamını idame ettirecek, yaşam standardı, sağlık, eğitim, ekonomik durum, yaşanılan semt, yaşanılan konut gibi hepsini içine alan kapsamlı bir yaklaşımdır. Çok boyutlu yoksulluk insanların karşı karşıya kaldıkları yoksullukların hem etkisini hem de yoğunluğunu göstermektedir. İnsanlar tek bir nedenden ötürü yoksul olabildiği gibi birçok nedenin sonucu olarak da yoksul olabilmektedir.

Çok boyutlu yoksulluk yaklaşımını benimsemeyen önce mutlak yoksulluk anlayışını benimseyen Dünya Bankası yoksulluğu parasal, gelir yetersizliği sorunu olarak görmekteydi. 2018 yılından itibaren çok boyutlu yoksulluk yaklaşımını benimseyen Dünya Bankası eğitim, sağlık, sosyal ve siyasi yoksullukları da dahil etmiştir. Avrupa Birliğinin yoksulluk sorununa yaklaşımı, uygulanan yoksulluk programları ile yoksullukla mücadele edilmektedir. Lizbon ve Leaken Zirvesinde yoksulluk sorunu ele alınmıştır. 2020 ve 2030 Avrupa Stratejisinde yoksulluğu ortadan kaldıracak hedefler belirlenmiştir.

Örnek olarak seçilen ve çalışmanın konusunu oluşturan bu ülkeler yoksullukla mücadelede çok boyutlu yoksulluk yaklaşımını uygulaması nedeni ile çalışmaya katkı sunmaktadır. Çok boyutlu yoksulluk yaklaşımını benimsemeyen önce Malezya, Brezilya ve Hindistan mutlak yoksulluğun sorun olduğu düşük-orta gelir grubunda yer alırken, Avrupa Birliği üyesi olan Polonya yoksulluğun görece olarak ele alındığı ve Amerika mutlak yoksulluk yaklaşımını kullanan liberal anlayışa sahip refahın yüksek ancak eşitsizliklerinde yüksek olduğu bir ülkedir. Ülkeler toplum yapısına ve yerel kuruluş yapısına uygun olan yöntemleri oluşturmaya çalışmaktadır. Yoksullukla mücadelede örnek teşkil edecek politikalara sahip ülkelerden biri olan Malezya, çok kültürlü bir yapıya sahip olmayı avantaja dönüştürerek ve belirledikleri doğru politikalarla yoksullukla başarılı bir şekilde mücadele etmektedir. Dünyanın en kalabalık ikinci nüfusuna sahip çok kültürlü, çoklu dil ve çoklu inancın hâkim olduğu Hindistan'da yoksulluk büyük bir sorun oluşturmaktadır. Hindistan hükümeti yoksullukla mücadele edebilmek için birçok politika oluşturmaya rağmen bu politikaların varlığından bile

haberi olmayan birçok yoksul bulunmaktadır. Hindistan'da çok boyutlu yoksulluk anlayışını benimsenmesi ile yoksullukla mücadelede başarılı sonuçlar elde edilmeye başlanmıştır. Amerika'da yoksullukla mücadele politikaları eyaletlere göre farklılık göstermektedir. Amerika'da çok boyutlu yoksulluk altı boyuttan oluşmaktadır. Bunlar; yaşam standardı, eğitim, sağlık, ekonomik durum, konut kalitesi ve yaşanan semttir. Brezilya'da yoksulluk nüfus artış hızı, hanehalkı yapısı, hane büyüklüğü, hanehalkının yaş ve eğitim durumu ile yakından ilişkilidir. Hem büyük bir nüfusa hem de yüksek gelir eşitsizliklerine sahip olması nedeniyle Brezilya yoksulluk sorunu ile karşı karşıya kalmıştır. 2011 sonrası yaşanan ekonomik büyüme ile yoksulluk oranında düşüş olmuştur. 1970'lerde büyük yoksulluk oranına sahip olan Polonya'da çok boyutlu yoksulluk yaklaşımının benimsenmesi ile yoksullukla mücadelede önemli oranda azalma görülmüştür.

Çok boyutlu yoksulluk anlayışına göre her ülkenin yoksulluk nedenleri değişmektedir. Örneğin, yoksulluğun nedeni gelir yetersizliği ise buna yönelik politikalar üretmeyi ya da yoksulluğun nedenleri, eğitimsizlik ve altyapı yetersizliği ise buna yönelik politikaların üretilmesinin yoksullukla mücadelede önemli rol oynayacağını vurgulamaktadır.

Dünya Bankası ve Avrupa Birliğinin Benimsediği Yoksulluk Anlayışı

Yoksulluğu parasal anlayışa (mutlak yoksulluk) dayandıran Dünya Bankası, gelir ve tüketimi yoksulluğun göstergesi olarak kabul etmektedir. Dünya Bankasının küresel yoksulluk anlayışı gelişmekte olan ülkelerdeki yoksulluk anlayışı iken yoksulluğun sadece parasal olmayan ve birçok faktörü barındıran "Çok Boyutlu Yoksulluk Endeksini" 2018 yılında geliştirmiştir. Bu endekse göre küresel düzeyde yoksulluğun görünümü değişmektedir. Dünya Bankasının çok boyutlu yoksulluk anlayışı, parasal yoksulluk, eğitim, temel altyapıya erişim, sağlık ve beslenme, hanehalkı güvenliği olmak üzere beş tanedir (Yüksel Arabacı, 2019, s. 133).

Avrupa Birliği yoksulluk anlayışını sosyal dışlanma temeli üzerine kurmuştur. Yoksulluk nedeni ile sağlık, eğitim gibi temel ihtiyaçlarını karşılamada yoksunluk çeken bireyler toplumun ekonomi, siyasi, sosyal, kültürel bütünleşmeyi gerçekleştirmediğini ve sosyal dışlanmaya maruz kaldığını vurgulamaktadır (Aydın, 2019, s. 14).

Yoksulluk

Yoksulluk tek bir tanımı olamayan karmaşık bir kavramdır. Yoksulluğu ölçmenin ve tanımlamanın birçok farklı yönü bulunmaktadır. Benimsenen

bakış açısına göre farklı yoksulluk analizleri yapılmaktadır. Bunlar; nesnel-özel yoksulluk, mutlak ve görel yoksulluk, insani yoksulluk, kırsal yoksulluk, kentsel yoksulluk, kadın yoksulluğu şeklindedir (Oktik, 2008, s. 25). Yoksulluk, açlığa, barınma sorununa, hastalığa, yetersiz beslenmeye neden olmaktadır. Yoksullar kontrol edemedikleri olaylara karşı savunmasızlardır (Azariadis ve Stachuriski, 2004, s. 10). Küreselleşmenin öteki yüzü olan yoksulluk, gerekli günlük besin miktarını alamama, sağlık ve eğitim imkanına sahip olamama, altyapı, ulaşım, gelir eksikliği durumudur. Gelişmiş, gelişmekte olan ve az gelişmiş ülkelerin hepsi bugün yoksulluk sorunu yaşamaktadır (Şenses, 2017, s. 13). Yoksulluk maddi manevi eksiklikleri, yoksunlukları içinde barındırmaktır.

Çok Boyutlu Yoksulluk

Yoksulluğu algılamada ve ölçmede farklı yaklaşımların olması aynı soruna farklı bakış açısı kazandırmaktadır. Dünya literatürü incelendiğinde çok boyutlu yoksulluk yaklaşımı 2000'li yıllardan itibaren gereken ilgiyi görmeye başlamıştır. Çok boyutlu yoksulluk yaklaşımını diğer yaklaşımlardan ayıran yönü değişkenler arasındaki ilişkilendirmede modellemenin farklı yollarını araştırması ve alternatif aksiyonlar geliştirmesidir. Yoksulluğun ortaya çıkması tüm eksikliklerin bir arada olması anlamına gelmez. Tek bir nedenin mevcut olması da yoksulluk olarak tanımlanmaktadır (Aeberge ve Brandolini, 2015, s. 142). Yoksulluk iç içe geçmiş birçok boyuttan oluşmaktadır. Yoksulluk nadiren tek bir şeyin eksikliği ile ilgili olsa da ilk olarak esas mesele yiyecek eksikliğidir. İkincisi, yoksulluğun fizyolojik boyutu, örneğin güçsüzlük, sessizlik, bağımlılık, utanç ve aşağılanma... Üçüncüsü, yoksul insanlar temel altyapıya (ulaşım, taşıma ve temiz su) erişimden yoksundur. Dördüncüsü, yoksullar eğitimi yoksulluktan kaçış olarak görmektedir. Beşincisi, kötü sağlık ve hastalık neredeyse her yerde yoksulluk kaynağı olarak görülmektedir. Sonuç olarak, yoksul insanlar nadiren gelirden söz ederler bunun yerine savunmasızlıklarıyla baş edebilmek için fiziksel, insani, sosyal ve çevresel varlıkları yönetmeye odaklanmaktadır (Narayan vd., 2000, ss. 4-5).

2022 küresel Çok Boyutlu Yoksulluk Endeksi gelişmekte olan bölgelerdeki 111 ülke için akut çok boyutlu yoksulluğu karşılaştırmaktadır. Bu ülkeler, dünya nüfusunun dörtte üçü olan 6,1 milyar insana ev sahipliği yapmaktadır. Rapor, bu insanlardan 1,2 milyarın (%19,1) çok boyutlu yoksul olarak tanımlanmaktadır (Global MPI, 2022). 2022 Çok Boyutlu Yoksulluk Endeksi, yoksulluğun büyük oranda azaltılabileceğini ve

yoksulluğun birbiriyle bağlantılı yönlerini ortaya koyabilmek için yeni “yoksulluk profilleri” ortaya koymaktadır. Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı ve Oxford Üniversitesi Yoksulluk ve İnsani Gelişme İnsiyatifi tarafından insanların günlük olarak yoksulluğu hangi boyutta yaşadığını, eğitim ve sağlığa erişim, konut, içme suyu, sanitasyon ve elektrik gibi gelirin ötesinde yoksulluk sorununa bakılmaktadır. Rapor, dünyada çok boyutlu yoksulluk yaşayanların mahrumiyetlerini ve yoksulluk örüntülerini göstermektedir (UNDP, 2023).

Dünya Bankasının Yoksulluk Yaklaşımı

Dünya Bankasının temel misyonu olan yoksulluğu ortadan kaldırma fikri 1970 yılına kadar önemli olmamıştır. Yoksulluğun tanımlanma biçimi Dünya Bankasının kalkınma politikalarını ve içeriğini etkilemiştir (Konkel, 2014, ss. 276-277). 1980'lerle kalkınmanın önünde büyük sorun teşkil eden yoksulluk kavramı ön plana çıkararak Dünya bankası'nın Dünya Kalkınma Raporunda ana konu olarak yoksulluğu işlemesi ile dikkatleri üzerine çekmiştir (Taş ve Özcan, 2012, s. 3). Dünya Bankası 1990'da küresel yoksulluk sınırını günde 1 ABD doları olarak belirleyerek kalkınmanın en önemli tek göstergesinin gelire dayalı olduğunu vurgulamıştır (Konkel, 2014, s. 277). 1990 yılındaki Dünya Kalkınma Raporu ile birlikte geleneksel yoksulluk algısı değişerek gelir yoksunluğu dışında eğitim, sağlık, sosyal ve siyasi hak konuları da dahil edilmiştir (Coşkun ve Tireli, 2008, s. 35). 2000'li yıllarda Dünya Bankası yoksulluğu insanların yaşamlarını sürdüreceği yeterli gelire sahip olamama, yeterli gıda, barınma ve sağlık güvencesinin olmayışı, eğitim imkanlarından yoksun olma olarak tanımlamaktaydı (Aksan, 2012, s. 11).

Birleşmiş Milletler, yoksul ile zengin arasındaki uçurumun büyüdüğünü ifade ederek yoksulluğu temel ihtiyaçlardan mahrum olmak, sağlık, özgürlük, saygınlık gibi boyutlarıyla ele almaktadır (Özgenç, 2015, s. 116). Birleşmiş Milletler tarafından 2000 yılında kabul edilen Bin yıl Kalkınma Hedeflerinde yoksulluk ve açlığın ortadan kaldırılması, herkes için eğitim eşitliğinin sağlanması, cinsiyet eşitsizliğinin azaltılması, çocuk ölümlerinin engellenmesi, anne sağlığının iyileştirilmesi ve salgın hastalıklarla mücadele edilmesi amaçlanmıştır (Çelik, Çelik ve Fisunoğlu, 2016, s. 337). Dünya Bankası, 2000 yılında benimsenen *Binyıl Kalkınma Hedefleri* ve bunun sağladığı başarı ile 2010 yılında Çok Boyutlu Yoksulluk Endeksi geliştirilmiştir. Bu endeks, belli bireyleri, hanehalklarını veya grupları yoksul olarak tanımlamaktadır. 2015 yılında kabul edilen “Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri”nin etkisiyle yoksulluğa yönelik bakış açısında önemli bir dönüşüm yaşamıştır. 2018

yılında uluslararası yoksulluk sınırı olarak kabul ettiği satın alma gücü paritesine (SAGP) göre günlük kişi başı 1,9 ABD Doları olan yoksulluk sınırına ilave iki yoksulluk sınırı daha kabul etmiş, toplumsal yoksulluk sınırı olarak adlandırılan zayıf görelî bir yoksulluk sınırını kabul etmiş ve çok boyutlu bir yoksulluk endeksi geliştirmiştir. Küresel aşırı yoksulluk 1990'dan 2015'e kadar yaklaşık olarak %1 oranında düştü, 2015 ile 2017 yılları arasında %0.5 puana düştü. UNDP, yoksulluğu çok boyutlu olarak kabul etmesine rağmen Dünya Bankası 2018 yılına kadar tek boyutlu bir yaklaşımı benimsemiştir. Dünya Bankası 2018 yılında yoksulluğun sadece parasal bir sorun olmadığını kabul eden "Çok Boyutlu Yoksulluk Endeksini" kabul etmiştir. Dünya bankası'nın yayınladığı son verilere göre, Covid-19, iklim krizi ve çatışmalar yaşam standartlarını yükseltmede yirmi yıllık ilerlemeyi tersine çevirerek, 2022 yılının sonuna kadar 150 milyon kişinin aşırı yoksullaşmış olacağını belirtmektedir (Yüksel Arabacı, 2019, ss. 124-133; Worldbank, 2021).

Avrupa Birliğinin Yoksulluk Yaklaşımı

1974 yılından itibaren Avrupa yoksulluk sorunu ile ilgilenmeye başlamıştır. "1975-1981 Yoksulluk 1 Programı, 1985-1989 Yoksulluk 2 Programı, 1989-1994 Yoksulluk 3 Programı" takip edilmiştir. Yoksulluk programlarında istenen başarı elde edilemeyince 1994-1999 yıllarını kapsayan yoksulluk programı iptal edilmiştir (Coşkun ve Tireli, 2008, s. 105). 2000 yılı Mart ayında yapılan Lizbon Avrupa Komisyonunda yoksulluk çalışmalarına destek verilmiştir. 2001 Laeken Zirvesinden itibaren Avrupa söyleminde yoksulluk kavramı "risk altında yaşayanlar" olarak yer almıştır (Decancq vd., 2013, s. 3). Lizbon Zirvesinde yoksulluk çizgisi altında yaşayan insan sayısının "kabul edilemez" olduğunu ve bununla mücadele edilmesi gerektiği vurgulanmıştır (European Parliament). 2001 yılında yapılan Leaken Zirvesinde 2010 yılına kadar yoksulluğun ortadan kaldırılması hedeflenmiştir (Coşkun ve Tireli , 2008, s. 115).

İnsanlığın karşı karşıya kaldığı en büyük zorluklardan biri yoksulluğun ortadan kaldırılmasıdır. 2010 yılında Avrupa Birliği Komisyonunda tanımlanan "2020 Beşinci Avrupa Hedefi" ile önümüzdeki on yıl içinde yoksulluk ve sosyal dışlanma ile karşı karşıya kalan 20 milyon kişiyi azaltmayı hedeflemiştir (Decancq vd., 2013, s. 16). 2020 Avrupa Stratejisinde "Yoksulluğa karşı Avrupa platformu" ile ekonomik, sosyal ve bölgesel uyumun sağlanmasıyla yoksulluk içinde yaşayan ve sosyal dışlanmaya maruz kalan bireylerin iyi şartlarda yaşamaları ve toplumda aktif yer almaları öngörülmektedir (Akbaş ve Apar, 2010, s. 6). 2030 Avrupa Stratejisinde AB-27 Üye Devleti, yoksulluğun tüm biçimiyle her yerde

sona erdirilmesini, sosyal yatırım en önemli öncelik haline getirilerek, eğitim, öğretim, yaşam boyu öğrenme, çalışma şartları, sağlıklı ve uzun süreli yaşam, sosyal içerme ve azınlık hakları, cinsiyet eşitliği, kırsal gelişim hedeflenmektedir (European Commission, 2019, ss. 1-2).

Çok Boyutlu Yoksulluk Yaklaşımını Benimseyen Beş Ülke Örneği

Yoksulluk sosyal bilimlerde giderek daha fazla tartışılan bir konu olurken farklı kavramlar, farklı yöntemler, ölçüm ve göstergelerle bazı bireylerin yoksul olarak tanımlanmasıyla sonuçlanmaktadır. Toplumsal ihtiyaçlar parasal gereksinimlerin ötesine geçtiği için bireysel özgürlükleri genişletecek ve daha iyi yaşam koşullarını sunan çok boyutlu yoksulluk yaklaşımı benimsenmiştir. Çok boyutlu yoksulluk, düzeyi ve birleşimlerindeki farklılıklardan dolayı ülkesel ve bölgesel olarak değişiklik göstermektedir. Bu değişikliklerin temel nedeni, ekonomik yapı, istihdam yapısı, sosyal yapı, coğrafi yapı, nüfus, din, kültür, norm ve değerlerdir. Bu çalışmada, çok boyutlu yoksulluk yaklaşımını benimseyen Malezya, Hindistan, Amerika, Brezilya ve Polonya farklı yoksulluk düzeyleri ve yoksullukla mücadelede kullanılan yöntemler nedeniyle incelenmiştir.

Malezya

Malezya gelire dayalı yoksulluk anlayışının yerine resmi olarak 2015 yılından bu yana çok boyutlu yoksulluk endeksini benimsemiştir. Çok boyutlu yoksulluk endeksi on ikinci Malezya Planında ve plandaki politikalarda önemli rol oynamaktadır. Malezya Sürdürülebilir Kalkınma Hedefi ve 2030 Refah Vizyon Gündeminde yoksulluğu tüm yönleriyle sona erdirmeyi hedeflemektedir. Çok boyutlu yoksulluk tanımlanırken ekonomik olan (gelir ve tüketime dayalı yoksulluk) ve ekonomik olmayan gerekçeler mevcuttur. Örneğin, eğitim hem araçsal hem de içsel bir değerdir. İyi eğitim almış birinin vasıflı ve daha iyi ücretli işlerde çalışma imkanı bulması araçsal iken eğitim almanın kendi başına faydalı olduğu hayatı yaşamamanın daha iyi olduğu fikrinden doğması içseldir. İnsan hakları ve doğası gereği çok boyutludur. Çok boyutlu ölçümler genellikle parametrik ölçümlerin sağlayamadığı insan refahı unsurlarını yakalama fırsatını sağlamaktadır (World Bank, 2021, ss. 4-5).

ÇBYE (Çok Boyutlu Yoksulluk Endeksi), Malezya İstatistik Dairesinden istatistikçiler (DOSM) ve Oxford Yoksulluk İnsani Gelişme Girişimi (OPHI) danışmanları tarafından teknik girdiler ile desteklenen Başbakanlık Ekonomik Planlama Birimi personelleri tarafından geliştirilmiştir. ÇBYE için kullanılan ana veri kaynağı Malezya İstatistik Dairesinden

istatistikçiler tarafından her 2.5 yılda bir gerçekleştirilen hanehalkı geliri ve temel olanaklar araştırması ve gelir yoksulluğunu ölçmek için kullanılan aynı kaynaktır. Malezya'nın ÇBYE'si dört boyutu kapsamaktadır. Bunlar; eğitim, sağlık, yaşam standartları ve gelirdir. ÇBYE'nin tanımlandığı On birinci Malezya Planının 2016-2020 tarihinde neredeyse tüm Malezyalılar yoksunlukların üstesinden geldikleri için göstergelerin çoğu sıfıra yakındı (World Bank, 2021, ss. 6-9).

Tablo 1

Malezya 2016-2019 Çok Boyutlu Yoksulluk Oranı ve Endeksi

	Çok Boyutlu Yoksulluk Oranı %		Çok Boyutlu Yoksulluk Endeksi %	
	2016	2019	2016	2019
Ulusal	3.66	2.64	1.52	1.10
Kentsel	1.28	0.94	0.49	0.36
Kırsal	12.33	9.38	5.26	4.01

Kaynak: Department of Statistics, Malaysia (2020)

Malezya hanehalkının büyüklüğüne, ayrıntılı demografik bileşimine, hanehalkının bulunduğu eyalet ve kentsel/kırsal alandaki referans yoksulluk paketindeki mal ve hizmet fiyatlarına göre değişen geniş bir yoksulluk sınırı kullanılmaktadır. Haneye özgü bu yoksulluk sınırlarının ortalamasına “yoksulluk sınırı” denmektedir (World Bank, 2021, s. 12).

Hindistan

Hindistan'daki yoksulluğun tarihi, Dadabhai Naoroji'nin ülkedeki yoksulluğu bir kişinin günlük besin miktarını tahmin ettiği 1901 yılına kadar uzanmaktadır. 1938'de Ulusal Panama Komitesi yaşama dayalı yoksulluk sınırının tahmininin yapılmasını önermiştir (NITI Aayog, 2021, s. 2).

1990 ile 2015 yılları arasında parasal yoksulluğu azaltma ve bin yıl kalkınma hedefleri doğrultusunda yoksul insanların sayısının azaltılması hedeflenmiştir. Birleşmiş Milletler genel kurulunun 25 Eylül 2015 tarihli kararı ile 17 Sürdürülebilir Kalkınma Hedefi belirlenmiştir. Yoksulluk doğası ve tanımı bakımından çok boyutludur. Sürdürülebilir kalkınma hedefinin amacı yoksulluğu her yerde tüm biçimleriyle sona erdirmektir (NITI Aayog, 2021, s. 1).

Tablo 2

Küresel Çok Boyutlu Yoksulluk Endeksinin Yapısı

Çok Boyutlu Yoksulluğun Üç Boyutu		
Sağlık	Eğitim	Yaşam Standardı
<ul style="list-style-type: none"> • Beslenme • Çocuk Ölümü 	<ul style="list-style-type: none"> • Eğitim Yılı • Okula Devam Durumu 	<ul style="list-style-type: none"> • Ocak yakıtı • Sanitasyon (temizlik işleri, sağlık önlemleri, kanalizasyon... vb.) • İçme Suyu • Elektrik • Konut • Varlık

Kaynak: HDRO ve OPHI

Bir ülkede ÇBYE'yi oluşturmak için gereken tüm göstergeler aynı hanehalkı anketinden alınması gerekmektedir. Her gösterge (sağlık, eğitim, yaşam standardı) kendi boyutunda eşit ağırlıktadır (UNDP, 2022, s. 1).

Tablo 3

Hindistan 2019-2021 Yılları arası Çok Boyutlu Yoksulluk Endeksi

ÇBYE (MPI)	Kişi Sayısı %	Yoksunluklar Yoğunluğu %	Nüfus Oranı%			Yoksunluğun Çok Boyutlu Yoksulluğa Katkısı %		
			Kırılğan Çok Boyutlu Yoksulluk	Aşırı Çok Boyutlu Yoksulluk	Yoksulluk Sınırının Altında Gelir	Sağlık	Eğitim	Yaşam Standardı
0.069	16.4	42.0	18.7	4.2	22.5	32.2	28.2	39.7

Kaynak: UNDP (2022)

Tablo 3, Hindistan'daki 2019/2021 yılları arasında kamuya açık yapılan "Tahmini Çok Boyutlu Yoksulluk" anket verilerini referans almaktadır. Bu veriler, Hindistan'daki çok boyutlu yoksulluğun tüm boyutlarını kapsamlı bir şekilde göstermektedir. Hindistan nüfusunun % 16,4'ü (2020'de 228.907 bin kişi) çok boyutlu yoksulluk kapsamına girerken, 18,7'si kırılğan çok boyutlu yoksul (2020'de 260.941 bin kişi), ortalama yoksunlukların yoğunluğu oranı 42'dir. Çok boyutlu yoksul olan nüfusun yoksunlukların yoğunluğuna göre düzeltilmiş payı olan çok boyutlu yoksulluk değeri 0,069'dur (UNDP, 2022, s. 2). Çok Boyutlu Yoksulluk Endeksi raporuna göre Hindistan'da yoksulluk büyük ölçüde azaldı. Yıllar geçtikçe, ülkenin ÇBYE değeri 2005-2006'da 0,283'ten 2015-2016'da

0,122'ye, 2019-2020'de 0,069'a düştü. Hindistan'daki ekonomik büyüme ile yoksulluk oranında azalma olduğu görülmektedir (Aytaç ve Hatipler, 2013, s. 63).

Amerika Birleşik Devletleri

1960'lı yıllardan itibaren yoksulluk en hassas sosyal konulardan biri olarak ABD'de ele alınmıştır. Gelir esaslı ölçülen yoksulluğun temel refah göstergeleri ile alakalı olduğu ortaya konmuştur. 1980'li yıllarda 40 milyon yoksulun olduğu ve 25 milyon kişinin de yoksulluk sorunu ile karşı karşıya kaldığı görülmüştür. Yoksulluk beraberinde barınma sorununu, kötü sağlık ve yetersiz beslenmeyi, sosyal izolasyonu ve sosyal dışlanma sorununu ortaya çıkarmıştır (Şenses, 2017, s. 19). Amerika'da mutlak yoksulluğun bir başka yorumu da, yaşam standartları değiştikçe değişmeyen yoksulluk eşiğidir (Bradshaw ve Mayhew, 2010, s. 175). Amerika'nın mutlak yoksulluk yaklaşımı, daha düşük bağıl eşikler ve sosyal yardım/asgari gelir planlarına bağlı eşiklerdir (Bradshaw ve Mayhew, 2010, s. 182).

Çok boyutlu yoksulluk endeksi maddi temellere dayanan yoksulluk ölçümlerinden farklıdır. ABD Sayım Bürosu, 2017 yılında resmi gelire dayalı yoksulluk ölçütlerini değiştirmeden tamamlamayı amaçlayan "Çok Boyutlu Yoksulluk Endeksi" (MDI) adı verilen yenilikçi, çok boyutlu bir yoksulluk ölçüm çalışması içeren bir rapor yayınladı. Yayımlanan Amerikan topluluğu araştırma raporuna göre çok boyutlu yoksulluk altı boyutta ölçülmektedir; yaşam standardı, eğitim, sağlık, ekonomik durum, konut kalitesi ve yaşanılan semttir (Glassman, 2019, s. 5).

Tablo 4

Amerika'da Çok Boyutlu Yoksulluk Endeksinin Tanımlanması

Çok Boyutlu Yoksulluk Endeksinin Tanımlanması	
Boyutlar	Boyutların Ölçülmesi
Yaşam Standardı	Resmi yoksulluk ölçüsüne göre yoksulluk içinde olanların belirlenmesidir.
Eğitim	19 yaş üstü olup lise diploması olmayan; 19 yaşın altındakiler için hane halkı eğitim düzeyinin tespit edilmesidir.
Sağlık	Öngörülen kötü sağlık durumu; 65 yaş ve üzeri bireyler için.

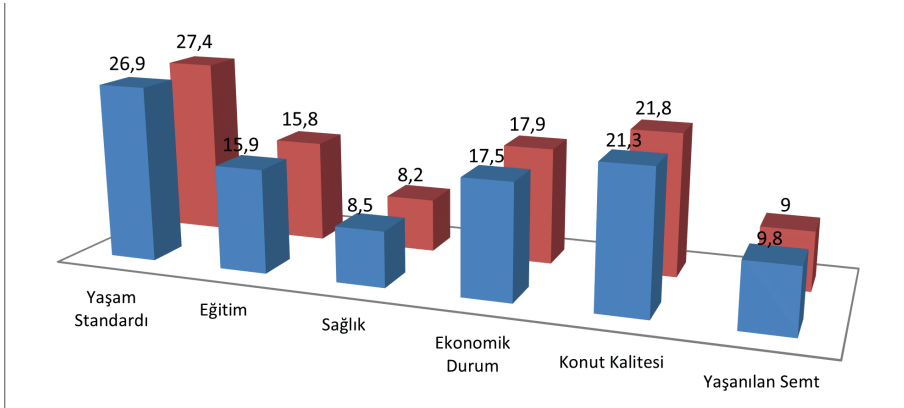
Ekonomik Durum	Aşağıdaki koşullardan en az ikisi varsa; <ul style="list-style-type: none"> • Sağlık sigortasının olmayışı, • Son 12 ay boyunca işsizlik, • Hane halkı için haftada toplam çalışılan saatin 35 saatten az olması ve hanede emeklilik veya sosyal güvenliğin olmayışı,
Konut Kalitesi	Aşağıdaki koşullardan en az ikisi varsa; <ul style="list-style-type: none"> • Mutfağın olmaması, • Tam sıhhi tesisatın olmaması, • Aşırı kalabalık konut, • Yüksek maliyet,
Yaşanılan Semt	Aşağıdaki koşullardan en az ikisinin olduğu bir semtte yaşamak; <ul style="list-style-type: none"> • Yüksek suç oranı, • Kötü hava koşulları, • Sağlıksız beslenme ortamı,

Kaynak: Glassman, 2019, s. 5.

Çok boyutlu yoksulluk endeksinin iki ya da daha fazla boyutunu yaşayan kişiler yoksul olarak nitelendirilmektedir.

Şekil 1

2016-2017 Amerika'daki Çok Boyutlu Yoksulluk Verileri

Kaynak: U.S. Census Bureau.

Şekil 1'de gösterildiği gibi, 2016 ve 2017'nin her iki yılında da yaşam standardı ve konut kalitesi en yüksek orana sahip iken sağlık en düşük

orana sahiptir. Bununla birlikte, yaşam standardı, ekonomik durum ve konut kalitesi yıllar içinde daha fazla katkıda bulunurken, eğitim, sağlık ve yaşanan semt yıllar içinde daha az katkıda bulunmuştur (Glassman, 2019, s. 14).

Brezilya

Çok Boyutlu Yoksulluk Endeksi, Birleşmiş Milletler Kalkınma programı tarafından kabul edilmiş ve Oxford Yoksulluk İnsani Gelişme Girişimi tarafından 2010 yılından beri yoksulluğun yeni uluslar arası analitik paradigma doğrultusunda geliştirilmiştir. Brezilya'da Çok Boyutlu Yoksulluk Endeksinin 2002'de %6,97 iken 2013'te %1,95'e ulaşarak yıllar içinde düşüş eğilimine girmiştir (Fahel, Teles ve Caminhas, 2016, s. 1). Brezilya'da yoksulluğun ölçümü ve analizi yapıldığında Dünya Bankasına göre hayatta kalan insanların oranı günde 1,9 ABD doları olarak hesaplandığında 1990'da %20,6'dan 2012'de %3,7'ye düşmüştür. Ancak 2019'da orta ve üst gelirli ülkeler için bu oran günlük 5,50 ABD doları olarak değiştirilmiştir. 2018 ve 2019'da 5,50 ABD doları ile ölçülen yoksulluk %25,3'ten %24,7'ye düşerken, aşırı yoksulluk %6,5'te kalmıştır. Brezilya'da 2012'den 2014'e kadar yoksulluk analiz edildiğinde ekonomik büyüme nedeniyle yoksulluk azalmıştır (Marcelino ve Cunha, 2023, s. 2). Tek boyutlu yoksulluk ölçümü Brezilya'da kalori yetersizliğini dikkate alan parasal olarak tanımlanan yoksulluk sınırı esasına dayanmaktaydı. 2011 yılından itibaren Brezilya hükümeti, "Brasil Sem Miséria Programı" aracılığıyla çok boyutlu yoksulluk yaklaşımını yeniden yapılandırarak sosyal politikaları tasarlamışlardır (Fahel, Teles ve Caminhas, 2016, s. 3).

Tablo 5

Brezilya 2015 Yılı Çok Boyutlu Yoksulluk Endeksi

ÇBYE (MPI)	Kişi Sayısı %	Yoksunluklar Yoğunluğu %	Nüfus Oranı%			Yoksunluğun Çok Boyutlu Yoksulluğa Katkısı %		
			Kırılgan Çok Boyutlu Yoksulluk	Aşırı Çok Boyutlu Yoksulluk	Yoksulluk Sınırının Altında Gelir	Sağlık	Eğitim	Yaşam Standardı
0.016	3.8	42.5	6.2	0.9	1.7	49.8	22.9	23,7

Kaynak: UNDP (2022).

Brezilya 2015 yılındaki "Tahmini Çok Boyutlu Yoksulluk" anket verilerini referans almaktadır. Bu veriler, Brezilya'daki çok boyutlu yoksulluğun tüm boyutlarını kapsamlı bir şekilde göstermektedir. Anketten çıkan

verilere göre Brezilya'daki nüfusun % 3.8'i (2020'de 8,191 bin kişi) çok boyutlu yoksulken, % 6,2'si kırılğan çok boyutlu yoksul (2020'de 13,241 bin kişi), ortalama yoksunlukların yoğunluğu % 42,5'dir. Çok boyutlu yoksul olan nüfusun yoksunluklarının yoğunluğuna göre çok boyutlu yoksulluk değeri 0,016'dır (UNDP, 2022, s. 2). Çok boyutlu yoksulluğu ölçmeye yönelik metodoloji, yoksulluğun iki farklı boyutunu analiz etmektedir: görülme sıklığı ve yoğunluktur. Yoksulluğun görülme sıklığı, yoksul insanların toplam nüfusa oranını (niceliksel olarak) göstererek çok boyutlu yoksulluğun akut bir perspektifini kapsar. Buna karşılık yoğunluk, çok boyutlu yoksul bireyler arasında paylaşılan yoksunlukların ortalamasını ve bunların şiddet derecesini gösterdiğinden, kronik yoksulluğun daha iyi karakterize edilmesi için bir ölçüdür (Fahel, Teles ve Caminhas, 2016, s. 18).

Polonya

1978'de Polonya'da yaşanan ekonomik kriz ile yoksulluk %10'dan %20'ye yükselmiştir. 1980'lerde yaşanan yoksulluk dalgası ile 1987-1988'de yoksulluk sınırı altında yaşayanların sayısı 3,5 milyondan 7 milyona çıkmıştır (Milanoviç, 1991, s. 15). 2000-2005 yılları arasında Avrupa'da istihdam oranı artarken Polonya %52,8'lik bir oran ile Avrupa ülkeleri içerisinde en düşük istihdam oranına sahip olmuştur (Coşkun ve Tireli, 2008, s. 163). 2006'da Polonya'da yoksul kişi %20.4'tür (Karadağ ve Saraçoğlu, 2015, s. 152). Yapılan sosyal yardımlar ile Polonya'da yoksulluk kısmen azalmıştır (Yaşar, 2010, s. 118). Polonya'da yapılan sosyal yardımların yarından fazlası yoksul kesime ulaşmamıştır. Bu yardımlar düzgün dağıtılmış olsaydı yoksulluk ortadan kalkabilirdi (Paci, Sasin ve Verbeek, 2004, s. 17).

Çok boyutlu yoksulluk, yoksul olan nüfusun yüzdesini oluşturmaktadır. Çok boyutlu yoksulluk endeksinde yoksulluğun boyutları sağlık, eğitim ve yaşam standartları ele alınmaktadır. Çok boyutlu yoksulluk endeksi kaç kişinin ortalama kaç yoğunlukla karşılaştıklarını belirlemektedir (UNDP, 2014). Polonya 2010 yılındaki yoksulluk seviyesi tüm zamanların en üst seviyesine ulaştığı yoksul kişi sayısı 27.800 iken bu çok boyutlu yoksul sayısı 2019'da 18.200 ve 2020 yılında 17.300'e gerilemiştir (World Bank, 2021). Avrupa ülkeleri arasında Polonya yoksulluğu sürekli olarak azaltan tek ülkedir. Polonya tüm dönemlerde göreceli katkısını azaltan tek ülkedir. Ayrıca, nüfustaki değişikliklerle, ülkeler arasında demografik kaymalardan kaynaklanabilecek çok boyutlu yoksulluktaki değişiklikleri ayırtmak mümkündür (Alkire, Apablaja ve Junk, 2014, ss. 37-38). Polonya Yoksullukla ve Sosyal Dışlanma ile Mücadelede Yeni

Ulusal program ve 2020 Avrupa Stratejisi doğrultusunda Sürdürülebilir Kalkınma Hedeflerini imzaladı. Polonya 2030 yılına kadar yoksulluğu tüm yönleriyle yarı yarıya azaltmayı hedeflemektedir (EAPN Polska, 2020, s. 7).

Sonuç

Yoksulluk sorununu ortadan kaldırmak için ülkesel ve bölgesel olarak çok boyutlu yoksulluk yaklaşımının altı boyutunun; yaşam standardı, eğitim, sağlık, ekonomik durum, konut kalitesi ve yaşanan semtin değerlendirilmesi gerekmektedir.

Çalışmanın vardığı sonuç, yoksullukla mücadelede etkili aktörlerden olan Dünya Bankası ve Avrupa Birliği önemli rol oynamasına rağmen yürütmüş olduğu politika ve programlar beklenen başarıyı ortaya koyamamıştır. 2000'li yıllardan itibaren yoksulluğun neden ve sonuçlarının çok yönlü olması nedeni ile çok boyutlu yoksulluk yaklaşımı benimsenmeye başlamıştır. Çalışmada yer verilen beş ülke örneğinde de görüldüğü gibi ülkeler iktisadi, ekonomik ve coğrafik yapısına göre farklı yoksulluk boyutuna sahiptir. Malezya uygulamış olduğu çok boyutlu yoksulluk yaklaşımının yoksullukla mücadele politikalarında başarılı olurken, eğitim, sağlık, yaşam standartları ve gelir boyutu olarak ele almaktadır. Hindistan geçmişte uygulamış olduğu yoksullukla mücadele politikalarında başarısız olurken, çok boyutlu yoksulluk yaklaşımının benimsenmesi ile yoksulluk büyük ölçüde azalmıştır. Amerika'da yoksul kesim yaşlı, engelli, çocuk ve kadınlardan oluşmaktadır. Amerika'da çok boyutlu yoksulluk altı boyutta ölçülmektedir; yaşam standardı, eğitim, sağlık, ekonomik durum, konut kalitesi ve yaşanan semttir. Her yıl, altı göstergeden iki veya daha fazlasından yoksun olan kişi çok boyutlu yoksul olarak tanımlanmaktadır. Çok boyutlu yoksulluğun benimsenmesi ile yoksulluktaki oran yıllar içerisinde kademeli olarak azalmıştır. 2015 yılından sonra çok boyutlu yoksulluk yaklaşımını benimseyen Brezilya'da ekonomik büyüme ile birlikte yoksulluk oranında azalma görülmüştür. Polonya 2010 yılında yüksek olan yoksulluk oranı 2018 yılında ve 2019 yılında önemli oranda azalmıştır. Polonya çok boyutlu yoksulluk yaklaşımının uygulanması ile yoksulluk oranının yarı yarıya düşürülmesi hedeflenmektedir. Örnek olarak seçilen beş ülke çok boyutlu yoksulluk yaklaşımını uygulaması ile yoksulluk oranlarında ciddi oranda düşüş gözlenmiştir.

Çok boyutlu yoksulluk gelirin ötesinde yoksunluğu yakalayan göstergeler kullanılarak değerlendirilmesi gerektiğini güçlü bir şekilde ortaya koymaktadır. Gelir esaslı yoksulluğu azaltmaya yönelik politikalar

gelir yoksulu olarak nitelendirilmeyenleri engellemektedir. Çok boyutlu yoksulluk yaşayan insanların yoksulluklarını giderecek etkili ve çok boyutlu politikaların oluşturulması gerekmektedir.

Ek Beyan/ Declaration

Makalenin tüm süreçlerinde TESAM'ın araştırma ve yayın etiği ilkelerine uygun olarak hareket edilmiştir.

Bu çalışmada herhangi bir potansiyel çıkar çatışması bulunmamaktadır.

Yazar bu çalışma için finansal destek almadığını beyan etmiştir.

In all processes of the article, TESAM's research and publication ethics principles were followed.

There is no potential conflict of interest in this study.

The author declared that this study has received no financial support.

Kaynakça

Aaberge, R. ve Brandolini, A. (2015). Multidimensional poverty and inequality. *Handbook of Income Distribution*, 2, 141-216.

Akbaş, G. ve Apar, A. (2010). Avrupa 2020 stratejisi: Akıllı sürdürülebilir ve kapsayıcı büyüme için Avrupa stratejisi. *T.C. Başbakanlık Avrupa Genel Sekreterliği, Sosyal, Bölgesel ve Yenilikçi Politikalar Başkanlığı*, 1-7.

Aksan, G. (2012). Yoksulluk ve yoksulluk kültürünün toplumsal görünümüleri. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 27, 9-19.

Alkire, S., Apablaza, M. ve Jung, E. (2014). Multidimensional poverty measurement for EU-SILC countries. *OPHI Research in Progress 36c*, Oxford University.

Aydın, K. (2019). Avrupa Birliği ve Türkiye'de yoksulluk riski ve sosyal dışlanma. *KOSBED*, 38, 13-31.

Aytaç, A. ve Hatipliler, M. (2013). *Dünya'da ve Türkiye'de yoksulluğun özgün yapısı ve yoksullukla mücadele*. (İkinci Baskı). Ankara: Sonçağ Matbaacılık,

Paradigma Kitabevi Yayınları.

Department of Statistics, Malaysia (DOSM). (2020). Household income and basic amenities survey report 2019. *Putrajaya: Department of Statistics, Malaysia.*

Azariadis, C. ve Stachurski, J. (2004). Poverty traps. *The University of Melbourne Department of Economics, Research Paper Number 913*, 1-102.

Bradshaw, J. ve Mayhew, E. (2010). Understanding extreme poverty in the European Union. *European Journal of Homelessness*, 4, 171-186.

Coşkun, S. ve Tireli, M. (2008). *Avrupa Birliğinde yoksullukla mücadele stratejileri ve Türkiye.* (Birinci Baskı). Ankara: Nobel Yayın.

Çelik, H., Çelik, A. D. ve Fisunoğlu, M. (2016). 1990-2015 yılları arasında bin yıl kalkınma hedefleri ve yoksulluk: Türkiye örneği. *International Conference on Eurasian Economies*, 336-341.

Decancq, K., Goedeme, T., Bosch, K. V. ve Vanhille, J. (2013). The evolution of poverty in the European Union: Concepts, measurement and data. *Methodological Paper No. 13/01*, 1-43.

European Commission. (2019). *Reflection paper: Towards a sustainable Europe by 2030.* Erişim tarihi: 22.06.2023, commission.europa.eu.

European Parliament. *Lisbon European Council 23 and 24 march 2000 presidency conclusions.* Erişim tarihi: 21.06. 2023, www.europarl.europa.eu/summits/lis1_en.htm#a.

EAPN Polska. (2020). Poverty watch 2020 Poland, 1-29.

Fahel, M., Teles, L.R. ve Caminhas, D.A. (2016). Para além da renda uma análise da pobreza multidimensional no Brasil. *Revista Brasileira De Ciências Sociais*, 31(92), 1-21.

Glassman, B. (2019). Multidimensional deprivation in the United States: 2017. *American Community Survey Report*, 1-23.

Global MPI. (2022). *Smart data and targeted interventions- speakers discuss deprivation bundles to inform integrated policies at 2022 global MPI launch.* Erişim tarihi: 23.06.2023, www.mppn.org.

Karadağ, M. A. ve Saraçoğlu, B. (2015). Çok boyutlu yoksulluk analizi: Türkiye-AB karşılaştırması, *Amme İdaresi Dergisi*, 48(4), 129-159.

Konkel, R. (2014). The monetization of global poverty: The concept of poverty in World Bank history, 1944-90. *Journal of Global History*, 9, 276-300.

Marcelino, G. C. ve Cunha, M. S. (2023). Multidimensional poverty in Brazil: Evidences for rural and urban areas. *Revista de Economia e Sociologia Rural*, 62(1), 1-20.

Milanoviç, B. (1991). Poverty in Poland. *Policy, Research, and External Affairs, Working Papers, Office of the Vice President Development Economics The World Bank, March, WPS 637*, 1-30.

Narayan, D., Chambers, R., Shah, M. K., Petesch, P. (2000). *Voices of the poor: Crying out for change*. The World Bank and Oxford University Press.

NITI Aayog. (2021). India national multidimensional poverty index baseline report, 1-414.

Oktik, N. (2008). *Türkiye’de Yoksulluk çalışmaları*. (Birinci Baskı). İzmir: Yakın Kitabevi.

Özgenç, N. (2015). Sürdürülebilirlik temelinde yoksulluk kavramının yeniden yorumlanması: Yoksulluk düğümü. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 15(35), 101-136.

Paci, P., Sasin, M. J. and Verbeek, J. (2004). Economic growth, income distribution and poverty in poland during transition. *WPS3467 ABCDE conference in Washington DC*, 1-18.

Şenses, F. (2017). *Küreselleşmenin öteki yüzü: Yoksulluk*. (Sekizinci Baskı). İstanbul: İletişim Yayınları.

Taş, H.Y. ve Özcan, S. (2012). Türkiye’de ve Dünya’da yoksulluk üzerine bir araştırma. *International Conference on Eurasian Economies*, 2-9.

UNDP. (2014). *Çok boyutlu yoksulluk endeksi (ÇBYE)*. Erişim tarihi: 10.05.2023, undp.org.tr.

UNDP. (2022). *Multidimensional poverty index 2022 Brazil*. Erişim tarihi: 10.05.2023, undp.org.tr.

UNDP. (2023). *2022 Çok Boyutlu Yoksulluk Endeksi (ÇBYE)*. Erişim tarihi: 02.05.2023, undp.org.tr.

World Bank. (2021). *Poverty*. Erişim tarihi: 01.03.2022, worldbank.org.

Yaşar, M. R. (2010). Yoksullukla mücadelede yerel bir deneyim: Elazığ

yoksulluk haritası projesi. T.C. Başbakanlık Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü, *Uluslararası Yoksullukla Mücadele Stratejileri Sempozyumu: Deneyimler ve Yeni Fikirler*, 1, 115-132.

Yüksel Arabacı, R. (2019). Dünya Bankasının yeni uluslararası yoksulluk sınırları ve küresel yoksulluğun yeniden değerlendirilmesi, *Sosyal Güvenlik Dergisi*, 9(1), 123-140.